

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ & ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης
Πανεπιστημίου Αθηνών

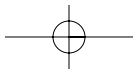
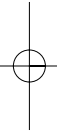
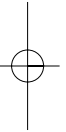
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

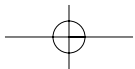
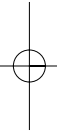
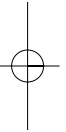
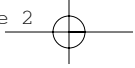
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Αντώνης Κόντης

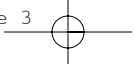

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

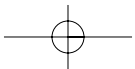
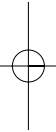
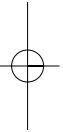
Σειρά Ειδικών Μελετών της Μετανάστευσης & Διασποράς **№ 4**

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση του έργου αυτού, καθώς και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο χωρίς σχετική άδεια του Εκδότη.

Η παρούσα μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το επιχειρησιακό πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ II στο πλαίσιο του προγράμματος «ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ I: Ενίσχυση ερευνητικών ομάδων στα πανεπιστήμια» με 75% συμμετοχή από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ISBN: 978-960-02-2329-3

Copyright © 2009: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ

Νικηταρά 2 & Εμ. Μπενάκη – 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 210-38.22.496 – 210-38.38.020

Fax: 210-38.09.150

site: www.papazisi.gr

e-mail: papazissi@otenet.gr

Σελιδοποίηση:

Αλίκη Σπυροπούλου

Εκτύπωση – Βιβλιοδεσία:

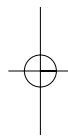
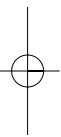
Π. ΒΕΡΒΑΤΗΣ & ΣΙΑ Ε.Ε.

Αγ. Παντελεήμονος 15, 122 41 Αιγάλεω

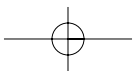

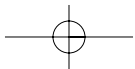
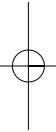
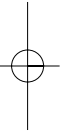
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Αντώνης Κόντης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΙΣΗ
ΑΘΗΝΑ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	21
<i>Αντώνης Κόντης</i>	
1. Περιεχόμενο και μέτρηση της ενσωμάτωσης.....	22
2. Πολιτική οικονομία της ιθαγένειας	31
2.1. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας.....	32
2.2. Ζήτηση της ιθαγένειας	36
2.3. Προσφορά της ιθαγένειας	38
2.3.1. Η παραχώρηση της ιθαγένειας στην Ελλάδα.....	38
2.3.2. Ένα ερμηνευτικό υπόδειγμα	42
3. Πολιτική συνεπαγωγή	51
<i>Βιβλιογραφία</i>	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	73
<i>Δέσποινα Π. Παπαδοπούλου</i>	
<i>Εισαγωγή</i>	73
<i>Μέρος Α – Ιθαγένεια και Ενσωμάτωση των Μεταναστών:</i> <i>Κριτική Θεώρηση</i>	77
1. Ο θεσμός της ιθαγένειας στα σύγχρονα έθνη-κράτη.....	77
1.1. Διαστάσεις της ενσωμάτωσης των μεταναστών	77

1.2. Ιθαγένεια και έθνος-κράτος.....	79
1.3. Έθνος-κράτος και μετανάστες.....	85
1.4. Δημοκρατικά κράτη και μεταναστευτική πολιτική.....	89
2. Μια νέα σύλληψη της ιθαγένειας: Έμφαση στον τόπο παραμονής.....	94
2.1. Ένα μεταεθνικό «συνανήκειν».....	95
2.2. Τόπος παραμονής και ιδιότητα του πολίτη.....	96
3. Διπλή ιθαγένεια, πολλαπλές πολιτισμικές ταυτότητες	100
3.1. Το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας.....	101
3.2. Πολιτικός δια-εθνισμός και μετανάστευση.....	103
3.3. Ζητήματα ταυτότητας: Το δίλημμα των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων.....	106
4. Ιθαγένεια και παγκοσμιοποίηση.....	111
5. Μοντέλα σύγχρονης ενσωμάτωσης των μεταναστών: Ο ρόλος των χωρών υποδοχής.....	114
<i>Συμπεράσματα</i>	119
 <i>Μέρος Β – Πολιτική Ενσωμάτωση των Μεταναστών στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.....</i>	
6. Τα δικαιώματα των μεταναστών.....	127
6.1. Συμβάσεις, συνθήκες, διακηρύξεις για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών.....	127
6.2. Η προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών στη Γαλλία.....	132
6.3. Η προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών στη Γερμανία.....	136
6.4. Η προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών στο Ηνωμένο Βασίλειο.....	141
<i>Συμπεράσματα</i>	146
7. Η νομοθεσία περί ιθαγένειας.....	149
7.1. Η ιστορία της γαλλικής νομοθεσίας περί ιθαγένειας.....	149

7.1.1. Από το παλαιό καθεστώς μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα. Το <i>ius soli</i> αντικαθίσταται από το <i>ius sanguinis</i>	149
7.1.2. Η επιστροφή του <i>ius soli</i> στα τέλη του 19ου αιώνα	156
7.1.3. Δεκαετία του 1990: Το <i>ius soli</i> υπό αμφισβήτηση.....	164
7.2. Η ιστορία της γερμανικής νομοθεσίας περί ιθαγένειας.....	166
7.2.1. Η σταδιακή διαμόρφωση της γερμανικής νομοθεσίας περί ιθαγένειας κατά το 19ο αιώνα: Από το <i>ius soli</i> στο <i>ius sanguinis</i>	166
7.2.2. Ο θεσμός της ιθαγένειας στη Γερμανική Αυτοκρατορία: Ενίσχυση του εθνικισμού	170
7.2.3. Η γερμανική ιθαγένεια κατά τον 20ό αιώνα: Προσκόλληση στο <i>ius sanguinis</i>	173
7.3. Η ιστορία της βρετανικής νομοθεσίας περί υπηκοότητας/ιθαγένειας	178
7.3.1. Από την περίοδο της φεουδαρχίας μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα. Φιλελευθερισμός και κυριαρχία του <i>ius soli</i>	178
7.3.2. Η πολιτική αποκλεισμού ορισμένων ομάδων μεταναστών κατά τον 20ό αιώνα	182
<i>Συμπεράσματα</i>	190
8. Η απόκτηση της ιθαγένειας από τους μετανάστες.....	194
8.1. Γαλλία	194
8.1.1. Η απόκτηση της γαλλικής ιθαγένειας σε σχέση με την εθνικότητα των μεταναστών και τη διάρκεια παραμονής.....	194
8.1.2. Λόγοι απόκτησης της γαλλικής ιθαγένειας. Το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας	198
8.2. Γερμανία.....	202
8.2.1. Η απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας σε σχέση με την εθνικότητα των μεταναστών και τη διάρκεια παραμονής.....	202

8.2.2. Λόγοι απόκτησης της γερμανικής ιθαγένειας. Το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας.....	204
8.3. Ηνωμένο Βασίλειο	205
8.3.1. Η απόκτηση της βρετανικής ιθαγένειας σε σχέση με την εθνικότητα των μεταναστών και τη διάρκεια παραμονής	205
8.3.2. Λόγοι απόκτησης της βρετανικής ιθαγένειας. Το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας.	208
<i>Συμπεράσματα</i>	209
<i>Γενικό Συμπέρασμα</i>	211
<i>Βιβλιογραφία</i>	214

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	223
<i>Αντώνης Κόντης</i>	
<i>Εισαγωγή</i>	223
1. Η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου.....	223
2. Κοινωνικό κεφάλαιο και ενσωμάτωση: Η διεθνής εμπειρία.....	229
3. Κοινωνικό κεφάλαιο και ενσωμάτωση: Η περίπτωση των Ποντίων και Αλβανών στην Ελλάδα.....	235
4. Πολιτική συνεπαγωγή	241
<i>Αντί επιλόγου</i>	242
<i>Βιβλιογραφία</i>	244

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ: ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ/ΣΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ ΕΣΣΔ	255
<i>Θεόδωρος Ιωσηφίδης</i>	
<i>Εισαγωγή</i>	255
1. Θεωρητικό πλαίσιο	256
2. Ερευνητική μεθοδολογία	272
2.1. Ερευνητικά ερωτήματα και η επιλογή της ποιοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης	273
2.2. Ο οδηγός συνέντευξης και η σχέση του με τα ερευνητικά ερωτήματα.....	276
2.3. Δειγματοληψία και πρόσβαση στους συμμετέχοντες στην ερευνητική διαδικασία	282
2.4. Ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων	286
3. Ερευνητικά αποτελέσματα.....	293
3.1. Κοινωνικό κεφάλαιο και ένταξη των μεταναστών/ στριών από την Αλβανία στην Ελλάδα.....	293
3.1.1. Μεταναστευτική πορεία.....	293
3.1.2. Απασχόληση και ένταξη στην αγορά εργασίας	301
3.1.3. Εκπαίδευση, κατάρτιση και γλώσσα	309
3.1.4. Ελεύθερος χρόνος	311
3.1.5. Οικογενειακά και συγγενικά δίκτυα	316
3.1.6. Σχέσεις με άλλους μετανάστες στην χώρα υποδοχής	323
3.1.7. Σχέσεις με τους Έλληνες.....	324
3.1.8. Σχέσεις με τις δημόσιες υπηρεσίες στην Ελλάδα.....	328
3.1.9. Σχέσεις με Μεταναστευτικές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	333
3.1.10. Πολιτική και κοινωνική συμμετοχή.....	333

3.2. Κοινωνικό κεφάλαιο και ένταξη των ομογενών Ελλήνων από την πρώην ΕΣΣΔ στην Ελλάδα	336
3.2.1. Μεταναστευτική πορεία	336
3.2.2. Απασχόληση και ένταξη στην αγορά εργασίας	341
3.2.3. Εκπαίδευση, κατάρτιση και γλώσσα	346
3.2.4. Ελεύθερος χρόνος	346
3.2.5. Οικογενειακά και συγγενικά δίκτυα	349
3.2.6. Σχέσεις με άλλους μετανάστες στη χώρα υποδοχής	355
3.2.7. Σχέσεις με τους γηγενείς	357
3.2.8. Σχέσεις με τις δημόσιες υπηρεσίες στην Ελλάδα	361
3.2.9. Σχέσεις με Μεταναστευτικές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	365
3.2.10. Πολιτική και κοινωνική συμμετοχή.....	367
4. Συμπεράσματα	369
4.1. Κοινωνικό κεφάλαιο και ένταξη των μεταναστών/ στριών από την Αλβανία	369
4.2. Κοινωνικό κεφάλαιο και ένταξη των μεταναστών/ στριών από την πρώην ΕΣΣΔ	373
<i>Βιβλιογραφία</i>	379

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΩΝ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΑΔΑ	385
--------------	-----

Μάρη Λαυρεντιάδου

<i>Εισαγωγή</i>	385
-----------------------	-----

1. Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις εργασίας	388
2. Το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Τάσεις και προοπτικές	391

2.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού των Ελλήνων Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ και των Αλβανών στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Αθηνών	391
2.2. Οι Έλληνες Πόντιοι από την πρώην ΕΣΣΔ και οι Αλβανοί μετανάστες στην ελληνική κοινωνία. Ιδιαιτερότητες των μεταναστευτικών ομάδων.....	406
2.3. Διαδικασία της μετανάστευσης.....	407
2.4. Λόγοι μετανάστευσης	409
2.5. Μελλοντικές προοπτικές μετακινήσεων	410
3. Η έρευνα και η μεθοδολογία	411
3.1. Η επιλογή της συνέντευξης ως μεθοδολογικού εργαλείου για την επιτόπια έρευνα.....	411
3.2. Δομή ερωτηματολογίου.....	414
3.3. Παραγωγή των δεδομένων της έρευνας	415
3.3.1. Ο πληθυσμός της έρευνας	415
3.3.2. Μονάδα έρευνας	417
3.3.3. Το μέγεθος του δείγματος και η κατανομή του	418
3.3.4. Εντοπισμός των νοικοκυριών	424
3.3.5. Ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων	425
4. Αθήνα και κοινωνικός διαχωρισμός. Η θέση των Ελλήνων Ποντίων και των Αλβανών μεταναστών στην ελληνική μητρόπολη.....	431
4.1. Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	431
4.2. Μητροπόλεις και κοινωνικός διαχωρισμός: Θεωρητική προσέγγιση.....	434
4.3. Η ελληνική πόλη-μητρόπολη: Ιδιαιτερότητες και δυνατότητες αντιμετώπισης των φαινομένων κοινωνικού διαχωρισμού.....	436
4.4. Θεωρητική προσέγγιση και βιβλιογραφική επισκόπηση της θέσης των μεταναστών στην ελληνική πόλη: Η διαλεκτική μεταξύ μαρξιστικής και φιλελεύθερης ανάλυσης	441
5. Μοντέλα κατοίκησης και στρατηγικές ένταξης.....	447

5.1. Κοινωνικός διαχωρισμός και κατοικία	447
5.2. Η πρόσβαση στην κατοικία	450
5.3. Οικιστικές στρατηγικές αλλοδαπών και ομογενών μεταναστών	454
5.3.1. Σχέση κοινωνικού διαχωρισμού και οικιστικής κινητικότητας	454
5.3.2. Από την αστική κινητικότητα στην οικιστική κινητικότητα	458
5.4. Οικιστική κινητικότητα: Μετακίνηση από έναν τόπο κατοικίας σε έναν άλλο	460
5.4.1. Τυπολογία της οικιστικής κινητικότητας	461
5.5. Η σχέση των μεταναστών με την κατοικία	464
5.6. Οικιστικές επιλογές των ατόμων, των νοικοκυριών, των ομάδων	466
5.7. Κοινωνικά δίκτυα και μετανάστευση.....	467
5.8. Οι μορφές κοινωνικότητας	469
5.8.1. Χώρος και πρακτικές κοινωνικότητας.....	470
5.8.2. Σχέση κοινωνικότητας και ένταξης	471
5.9. Οικιστικές περιοχές ως τόποι μετάβασης μεταναστών.....	472
<i>Επίλογος</i>	475
<i>Βιβλιογραφία</i>	477
<i>Οδηγός συνέντευξης</i>	491

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΧΟΛΙΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗ, ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ

Ελένη-Ανδριανή Σαμπατάκου

<i>Εισαγωγή</i>	515
1. Εννοιολογική Διασάφηση.....	519
2. Διεθνής μετανάστευση – Διεθνής μετανάστης	519
2.1. Διακρίσεις της διεθνούς μετανάστευσης.....	521

2.2. Διακρίσεις του διεθνούς μετανάστη.....	523
3. Ενσωμάτωση.....	525
3.1. Διαστάσεις της ενσωμάτωσης	526
3.2. Γλωσσάριο παραπλήσιων όρων της ενσωμάτωσης	527
<i>Βιβλιογραφία</i>	530
<i>Μέρος 1 – Αλφαβητική Ταξινόμηση Βιβλιογραφίας</i>	533
<i>Μέρος 2 – Θεματική Ταξινόμηση Βιβλιογραφίας</i>	677
1. Βιβλιογραφικές εργασίες για την Ελλάδα και τη μετανάστευση	679
2. Γενικές μελέτες περί μετανάστευσης στην Ελλάδα	679
3. Μορφολογικά χαρακτηριστικά της μετανάστευσης	692
3.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά	692
3.2. Εθνοτική σύνθεση	696
3.3. Γεωγραφική κατανομή στην ελληνική επικράτεια	711
3.4. Παράνομη παρουσία	716
3.5. Το ειδικό νομικό καθεστώς του πρόσφυγα και του αιτούντος άσυλο.....	720
4. Διαστάσεις ενσωμάτωσης και κοινωνικός αποκλεισμός	726
4.1. Οικονομική ενσωμάτωση.....	726
4.2. Κοινωνική ενσωμάτωση.....	734
4.2.1. Γενικά	734
4.2.2. Εγκληματικότητα και «εγκληματοποίηση» των μεταναστών.....	742
4.2.3. Η δεύτερη γενιά	744
4.2.4. Ο ρόλος του δημόσιου λόγου και της κοινωνίας των πολιτών.....	747
4.3. Πολιτική ενσωμάτωση	749
4.3.1. Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική.....	749

<i>α) Νομοθετικό πλαίσιο</i>	749
<i>β) Εφαρμογή</i>	755
<i>γ) Μέτρα</i>	758
4.3.2. Ζητήματα πολιτογράφησης	761
4.4. Πολιτισμικά ζητήματα	762
4.5. Κοινωνικός αποκλεισμός	767
<i>Μέρος 3 – Χρονολογική Ταξινόμηση Βιβλιογραφίας</i>	775
1. Έως 1985.....	777
2. 1986-1990	779
3. 1991-1998	781
4. 1999 έως σήμερα	797

Πρόλογος

Η σταθεροποίηση της ποσοτικής και ποιοτικής σύνθεσης του μεταναστευτικού αποθέματος στην Ελλάδα μεταποπίζει το ερευνητικό ενδιαφέρον από τους προσδιοριστικούς παράγοντες γέννησης και διαιώνισης των μεταναστευτικών εισροών στη διαδικασία και κατάσταση ενσωμάτωσης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Όπως διδάσκει η ιστορία της σύγχρονης ευρωπαϊκής μετανάστευσης, στη χώρα υποδοχής δεν εισέρχονται *Gastarbeiter* (φιλοξενούμενοι εργάτες) αλλά άνθρωποι, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους βασικούς δρώντες στη μεταναστευτική διαδικασία και με απροσδιόριστη διάρκεια παραμονής. Αυτό σημαίνει ότι μεγάλο τμήμα των μεταναστών θα μετεξελιχθεί σε διασπορά γεγονός που θέτει στις χώρες υποδοχής νέα, αξιακά και οικονομικοπολιτικά ζητήματα. Ένα τέτοιο ζήτημα, συχνά διατυπωμένο με διλημματικό τρόπο, είναι η αντίληψη για την εθνική ταυτότητα και η αδήριτη κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτισμική μεταναστευτική πραγματικότητα.

Στον παρόντα τόμο εξετάζονται τα ζητήματα της ιθαγένειας και του κοινωνικού κεφαλαίου στο πλαίσιο μιας ενεργητικής δημόσιας πολιτικής για την ενσωμάτωση μεταναστών. Η ταυτόχρονη διερεύνηση της ιθαγένειας και του κοινωνικού κεφαλαίου στη διαδικασία ενσωμάτωσης εκφράζει, πρώτον, την παρατηρούμενη τάση στην έρευνα του μεταναστευτικού φαινομένου για κατασκευή θεωριών

μέσου - επιπέδου με στόχο να καλύψουν σχετικά κενά των μικρο- και μακροεπιπέδου οικονομικών και κοινωνιολογικών θεωριών μετανάστευσης και να προσδώσουν σε αυτές την αναγκαία διεπιστημονικότητα αλλά και εξηγητική και προβλεπτική ικανότητα, και, δεύτερον, την παραδοχή ότι η ιθαγένεια και το κοινωνικό κεφάλαιο δεν συνιστούν μόνον καθοριστικούς παράγοντες της διαδικασίας ενσωμάτωσης αλλά και μεταξύ τους θετικά σχετιζόμενες μεταβλητές.

Τέσσερα κεντρικά ερωτήματα επιδιώκεται να απαντηθούν στον παρόντα τόμο.

Ποια η σημασία των δικαιωμάτων που παραχωρούνται στους μετανάστες, ως προσδιοριστικών παραγόντων της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των μεταναστών στη Γαλλία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο;

Ποια σχέση παρατηρείται μεταξύ του κοινωνικού κεφαλαίου και της μεταναστευτικής διαδικασίας;

Ποια συμπεριφορά επιδεικνύουν οι μετανάστες στην Ελλάδα αναφορικά με τη χωρική κατανομή και την οικιστική κατάσταση τους;

Σε ποιες θεματικές περιοχές, και με ποια χρονική ακολουθία, επικεντρώνεται το συγγραφικό, και συνεπώς το ερευνητικό, ενδιαφέρον των μελετητών του μεταναστευτικού φαινομένου, και ειδικότερα της διαδικασίας και κατάστασης ενσωμάτωσης, στην Ελλάδα την τελευταία περίοδο;

Αντώνης Κόντης